

Sf. Gerhard ocrotește, alături de Sf. Ștefan, Episcopia romano-catolică de Timișoara Sfântul Gerhard a așezat temelia Episcopiei de Cenad

Episcopia romano-catolică de Timișoara este succesoarea de drept a străvechii Episcopii de Cenad, care a fost întemeiată de Sfântul Ștefan, Regele Ungariei, sfânt recunoscut și de Biserica Ortodoxă. Primul episcop al acestei eparhii (Episcopia de Cenad) a fost Gerhard, călugăr benedictin, hirotonit episcop în anul 1030. Gerhard a fost ucis în anul 1046, în zona Budapestei de astăzi, fiind ulterior cinstit ca sfânt și mucenic. Locul martiriului primului episcop este muntele Gellert, în capitala Ungariei de astăzi, iar sarcofagul acestui sfânt este păstrat și în zilele noastre în biserica romano-catolică din Cenad, reprezentând o piesă prețioasă din punct de vedere arheologic și istoric, iar pentru catolicii din această dieceză, una dintre cele mai scumpe relicve. Sfântul Gerhard a înființat la Cenad o școală teologică. De asemenea, a așezat temelia Episcopiei de Cenad, înființând parohii, construind biserici și mănăstiri în ținuturile dintre Mureș, Tisa și Dunăre. Atunci, reședința episcopului se afla la Cenad, unde se găseau și Catedrala Episcopală, clădirile administrative și două mănăstiri catolice. Tot Sfântul Gerhard este autorul unei opere teologice păstrate și astăzi în Biblioteca Națională din München, în codicele latin, cu semnatura CLM 6211. Reședința episcopală, împreună cu cetatea și orașul Cenad (ca de altfel și Timișoara și întreg Banatul) au ajuns, în jurul anului 1552, sub dominație turcă și au rămas sub această dominație până la alungarea turcilor, în anul 1716, de către prințul Eugeniu de Savoya. După ocupația otomană, cetatea Cenadului a fost demolată, iar Timișoara, situată în centrul regiunii, a devenit capitala Banatului. În urma acestor schimbări, în anul 1738, printr-un decret imperial păstrat și astăzi, reședința episcopului de Cenad a fost transferată la Timișoara, păstrând însă titlul de „Episcopia de Cenad”. Episcopului i-au fost puse la dispoziție, succesiv, mai multe clădiri publice - inclusiv Bastionul de astăzi - până când, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, autoritățile publice au repartizat clădirea din strada Augustin Pacha nr. 4 ca și reședință episcopală. Tot la Timișoara au fost stabilite și o serie de comunități călugărești catolice, care, printre altele, în anul 1726 au deschis prima școală - așa-zisă latină - adică un gimnaziu. În anul 1737, se inaugurează primul spital (astăzi Clinica de Oftalmologie cu biserica Mizericordienilor); în anul 1788, în Timișoara s-au stabilit Călugării Piariști, care au preluat gimna-ziul Ordinului Iezuiților.

În anul 1807 a fost deschis Seminarul preoțesc (Școala Teologică de Cenad); în anii 1842-1848, chiar în clădirea Seminarului Teologic, episcopul Josef Lonovics înființează Facultatea de Filosofie și Drept. A fost prevăzută atunci și înființarea unei facultăți de medicină, pentru ca astfel, universitatea din Timișoara să fie completă. Revoluția din 1848-1849 a împiedicat, însă, realizarea acestor planuri ale episcopului Lonovics.

Episcopul Alexandru Csajaghi a adus în Episcopia de Cenad, din Bavaria, Surorile Notre Dame. Acest ordin călugăresc a întreținut mai multe grădinițe, școli elementare în diferite cartiere, iar în Timișoara-Iosefin (centrul monahal al ordinului), un gimnaziu și o școală normală pentru educatoare, chiar și un Institut Pedagogic pentru învățătoare. Complexul școlar al Ordinului Notre Dame împreună cu casa mănăstirii, respectiv căminul studentelor, reprezintă și astăzi o comoară de edificii, ridicate împreună, alături de o biserică cu două turnuri, de către episcopul Alexandru Bonnaz. El este întemeietorul primei Case de Orfani, vizavi de Mănăstirea Călugărițelor Notre Dame, în Timișoara-Iosefin (astăzi strada 13 Decembrie).

Străvechea Episcopie de Cenad este divizată

După primul război mondial și prin Tratatul de la Versailles-Trianon, în anul 1918-1919, străvechea Episcopie de Cenad - care cuprindea întregul teritoriu al Banatului istoric, precum și județul Arad - a fost împărțită în trei părți. Cea mai mică parte, cu 32 de parohii și centrul la Szeged, a revenit Ungariei, partea mijlocie, cu 64 de parohii și centrul la Zrenjanin (Becicherecul Mare), a

revenit Iugoslaviei, iar partea cea mai mare a Episcopiei de Cenad, cu 162 de parohii, împreună cu Cenadul și reședința episcopală din Timișoara, a revenit Regatului României. Împărțirea respectivă a creat noi granițe administrative, astfel că ceea ce din 1030 aparținea unei singure administrații ecleziastice, cuprinde acum teritorii în trei țări diferite. Divizarea a avut ca efect fărâmițarea vechii episcopii de Cenad, dar nu și desființarea ei. Episcopul de Cenad a rămas în continuare cu reședința la Timișoara, având în sarcină și pe mai departe administrarea celor trei teritorii amintite, cu toate problemele pe care le implica răspândirea lor în trei state diferite.

Episcopul de atunci, dr. Iuliu Glattfelder, s-a retras în anul 1923 la Szeged. Prin urmare, în Timișoara nu a mai rezidat episcopul de Cenad, iar administrarea Episcopiei de Cenad nu s-a putut desfășura în condiții normale. În reglementarea situației s-a implicat Papa Pius XI. Respectând granițele stabilite prin Tratatul de Pace de la Versailles/Trianon, pentru teritoriul vechii Episcopii de Cenad, Papa a instituit la Timișoara o Administratură Apostolică, în fruntea căreia l-a numit pe canonicul dr. Augustin Pacha, episcop titular. Câțiva ani mai târziu, în anul 1930, în urma Concordatului dintre Regatul României și Sfântul Scaun, Vaticanul a ridicat Administratura Apostolică la rangul de Episcopie de Timișoara, dr. Augustin Pacha devenind episcop diecezan de Timișoara. Prin acest demers, în urma noii situații politice, care a avut ca efect Unirea din 1918, teritoriul din vechea Episcopie de Cenad revenit României a devenit Episcopie de Timișoara. Procedura a fost sancționată printr-o convenție de drept internațional între Sfântul Scaun și Regatul României și prin acordul Parlamentului de la București. În documentul respectiv - Concordatul - Episcopia de Timișoara figurează pe locul al doilea în structura Bisericii Romano-catolice din România, după București.

În perioada interbelică, Episcopia romano-catolică de Timișoara se dezvoltă destul de bine. Deja între 1905-1907 a fost ridicată clădirea Piarștilor (astăzi Politehnica Timișoara, Piața Horațiu nr. 1); în anul 1910, a fost înălțată Școala Surorilor Notre-Dame din Timișoara, str. Aurora nr. 8 (Casa Agronomului), în 1913-1914 a fost ridicat Seminarul Teologic (astăzi Cămin Studentesc al Facultății de Medicină - în spatele Prefecturii), care a inclus o capelă și o sală festivă de o mare valoare artistică; în anul 1926, cu sprijinul și sub conducerea Episcopiei Catolice, a fost înființată Școala „Banatia” (astăzi Facultatea de Medicină); în anii 1935-1936 s-a ridicat Căminul Tineretului Catolic (în prezent, Hotelul Universității Politehnica de pe Bd. Regele Ferdinand). În aceeași perioadă, surorile Notre-Dame au edificat Căminul Studentelor în Timișoara-Iosefin. În anii 1928-1929, la Timișoara s-au stabilit Surorile Benedictine din Freiburg, care s-au angajat în domeniul social-caritativ. Prin intermediul mănăstirii lor au întreținut o maternitate în strada Coroana de Oțel din cartierul Timișoara - Elisabetin (printre altele, aici a născut și fiica lui dr. Petru Groza).

Evacuarea clădirilor și întemnițarea episcopilor

În 1944, în mod abuziv, au fost desființate instituțiile bisericești, fiindu-le confiscate toate bunurile și clădirile evacuate în termen de 48 de ore. Atunci au fost confiscate arhive și distruse o serie de documente. Nici Episcopia de Timișoara nu a mai fost recunoscută în această calitate de către autoritățile statului român, putând activa doar ca protopopiat - structură mult inferioară unei episcopii. În contextul respectiv, statul român a mers până la a nu recunoaște și permite sfințirea și instalarea unui episcop în această dieceză. Mai mult, episcopii și canonicii au fost închiși.

Spre exemplu, dr. Augustin Pacha, deși în vârstă de peste 80 de ani, a fost condamnat, în anul 1951, la 18 ani închisoare. Fiind însă bolnav, a fost eliberat la 1 iunie 1954; în luna noiembrie a aceluiași an, dr. Augustin Pacha a decedat. În schimb, arhiepiscopul Adalbert Boros, care a împlinit 93 de ani și trăiește încă în Timișoara, a stat 15 ani în închisoare pentru simplul motiv că fusese sfințit episcop în 1948.

În prezent, Ministerul Culturii și Cultelor recunoaște existența Episcopiei de Timișoara și activitatea ei administrativ pastorală. Din păcate, există și astăzi voci care nu țin cont de realitatea istorică, de certele dovezi care atestă faptul că Episcopia romano-catolică de Timișoara a contribuit la dezvoltarea Banatului, a Timișoarei. Astfel se explică dificultățile pe care le înfruntă Episcopia în recuperarea bunurilor mobile și imobile care i-au aparținut, deși conform legii nu ar trebui să existe nici un inconvenient în acest sens.

Relicvele Sfântului Gerhard

Patronul spiritual al Ungariei, Sf. Ștefan, este întemeietorul Diecezei de Cenad, dar și cel care l-a numit pe călugărul benedictin Gerhard drept primul episcop al acestei dieceze. Gerhard a pornit pe mare din Italia, spre Țara sfântă, pentru a găsi urmele tatălui său. A naufragiat și a ajuns din nou la țărm, iar mai apoi, la curtea regelui Ștefan, care a intuit calitățile acestui trecător. Regele Ștefan l-a numit pe Gerhard episcop de Cenad. În timp ce încerca să medieze o înțelegere între creștini și păgâni, în apropierea cetății Buda, a fost ucis în anul 1046. Mai târziu, moaștele Sfântului Gerhard au fost așezate în centrul episcopal din Morisena, într-un sarcofag. O parte din rămășițele pământești sunt păstrate în biserica Sf. Donat din Veneția-Murano, locul său de origine. O relicvă din trupul Sfântului se păstrează în biserica parohială din Cenad. De altfel, fiecare dieceză descinsă din cea de Cenad a primit o parte din moaște. La Domul din Timișoara (Piața Unirii) se află, spre exemplu, o vertebră din corpul Sf. Gerhard, așezată la altarul din partea dreaptă a catedralei. Se mai găsește o mică relicvă în „Pectoralul” sau crucea episcopală pe care o poartă episcopul diecezan, P.S. Sa Martin Roos când îmbracă straiile preoțești.

Pelerinaj la Cenad

Dieceza romano-catolică de Timișoara este singura care îi cinstește atât pe Sf. Ștefan, cât și pe Sf. Gerhard. Acesta din urmă este prăznuit în ziua de 24 septembrie a fiecărui an, zi în care, în urmă cu aproape

1 000 de ani, a fost ucis cu multă cruzime. Sărbătoarea catolică de la 24 septembrie este încununată, în cadrul Diecezei de Timișoara, de un pelerinaj la locul în care a fost înmormântat Sfântul, respectiv în biserica romano-catolică de la Cenad. Sarcofagul original, situat în centrul lăcașului, a fost restaurat cu prilejul anului jubiliar 2000. An de an, numărul pelerinilor care merg la Cenad este în creștere. În acest an, spre exemplu, circa 800 de credincioși au luat parte la solemnitățile Sf. Gerhard și, spre bucuria tuturor, s-au reunit laolaltă creștini de la mai multe culte religioase, precum și membri ai diecezei de Szeged. Localnicii din Cenad sunt mândri de trecutul localității lor, fost centru diecezan, și de ceea ce le pot oferi pelerinilor. Și la Timișoara, prin efortul Episcopiei romano-catolice, este deschisă publicului, în Muzeul Diecezan, o expoziție care atestă istoria diecezei. Muzeul poate fi vizitat cu condiția ca această intenție să fie anunțată din timp.

Agenda nr. 6/9 februarie 2002
www.agenda.ro